

NaturVest

 Naturvernforbundet

#2 - 2019 • 42. årgang

Magasin for medlemmer i
Naturvernforbundet Hordaland

kr 50,-



Bevaring gjennom
SKJØTSEL 4-5

Kampen om
Kvamsøy **6-9**

Gode, grønne Bergen **13-28**



Foto: Hans Jørgen Brun

Lenge leve Søre Bjørnafjorden nasjonalpark!

TEKST

GABRIEL FLIFLET - LEIAR I NATURVERNFORBUNDET

Det gikk et jubelbrus gjennom salen. Synnøve Kvamme, vår fylkessekretær, stod smilende på podiet. Hun hadde akkurat kunngjort at Naturvernforbundet Hordaland hadde levert inn en anmodning til Fylkesmannen om å sette i gang arbeidet med å opprette Søre Bjørnafjorden nasjonalpark.

På første rad i det fullsatte auditoriet i Litteraturhuset i Bergen, satt toppolitikere fra alle partier. Ikke alle av dem smilte like bredt av denne nyheten. Ikke så rart, siden temaet for vårt møte var det omstridte motorveiprojektet Hordfast, der traséen er planlagt over Reksteren og vestre del av Tysnesøy, midt i hjertet av det vi vil skal bli nasjonalpark. Og, som alle forstår: Man kan ikke ha en firefelts motorvei tvers gjennom en nasjonalpark!

Grunnene til å verne dette området er mange. Her finnes flere regnskogsområder, store myrer, sumpskoger og et stort antall sjeldne og truede plantearter. Kystmyrene på Reksteren er blitt dannet over 10 000 år og knapt påvirket av annet enn beiting. Bårdssundet, som skiller Reksteren fra Tysnesøy er en sann naturperle. Det er egentlig utrolig at så mye, stort sett urørt natur med så mange sjeldne arter, finnes så tett innpå tungt befolkede områder. Fylkesmannen har selv slått fast den uvanlig høye verneverdien i området, og kaller Hordfast "det truleg største naturinngrepet i Hordaland i moderne tid".

Grunntanken bak Hordfast er å skape et sammenhengende bo- og arbeidsmarked fra Bergen til Stavanger. Det betyr at folk skal reise lenger, i stedet for kortere. Dette strider mot alle miljø- og klimamål. La oss også huske at den i særklasse største kilden til mikroplast, er slitasje fra bildekk. Mer biler på veiene gir altså mer mikroplast i naturen.

Broen over Bjørnafjorden blir så stor at den tilsvarer omtrent ti Askøybroer. Hvor store utslipp av klimagasser blir resultatet av å lage all sement og stål som trengs? Til å drive alle anleggsmaskinene? Hvor store klimagassutslipp vil sive opp fra ødelagte myrer på Reksteren?

I dag planlegges og bygges det motorveier inn mot Bergen fra alle kompassretninger. Det nye byrådet vil at personbiltrafikken i byen skal ned med 30% innen 2024, og det er bra. Men vi må spørre: Hvorfor skal vi da bruke titalls millarder på å bygge nye veier?

Østlandet og Agder har i alt fire nasjonalparker for kyst- og skjærgårdsområder. Vestlandet har ingen. La oss, i stedet for det miserable motorveiprojektet Hordfast, gi nye generasjoner en herlig arv: Søre Bjørnafjorden nasjonalpark. Den første i sitt slag på Vestlandet!

NaturVest er medlemsbladet til Naturvernforbundet Hordaland som gis ut to ganger i året.

Naturvernforbundet fremmer kunnskap og helhetlige, langsiktige løsninger på miljøproblemene. Vi er over 30 000 medlemmer i 100 lokallag med fylkeslag i alle fylker og hovedkontor i Oslo. Vi er en del av den verdensomspennende miljøvernorganisasjonen Friends of the Earth.

Fylkessekretær

Synnøve Kvamme

Redaktør

Øyvind Strømmen

Bidragstere

Gabriel Fliflet

Synnøve Kvamme

Jeanette Tennebeek

Oddvar Soldal

Oddvar Skre

Silje Østerbø

og bidragstere til "Gode, grønne Bergen"

Annonseansvarlig

Sverre A. Stakkestad

sverre@gmk.as

Tlf.: 55 10 10 97

Layout

Adele Zine Marie Jaunn

adele@natuvernforbundet.no

Trykk

A2G Grafisk AS

Opplag

2460

Framsida

Dugnadsgjeng under pøbelgrandugnad på Ånuglo, som ble spiren til et større prosjekt rundt bevaring gjennom skjøtsel.

Foto: Øyvind Strømmen

NaturVest

v/Naturvernforbundet Hordaland
Bryggen 23, Jakobsfjorden 4. etasje
5003 Bergen

Tlf. 55 30 06 60

naturvest@natuvernforbundet.no
natuvernforbundet.no/hordaland

NaturVest oppfyller miljøkrav til papi, trykkfarge og trykkeprosess.

Papir: 100g Cyclus Offset 100% resirkulert

Se også www.svanemerket.no



INNHold

- 3 Kortnytt
- 4 Bevaring gjennom skjøtsel
- 6 Kampen om Kvamsøy
- 13 Gode grønne Bergen
- 29 Smøråsfjellet
- 32 En uke for mer gjenbruk
- 34 Naturvernforbundet fikk miljøstipend



Frå Egersund vindkraftverk. Øydelegging av myr som vist her, fører til store klimagassutslepp. Foto: Synnøve Kvamme.

Visjonar

Naturvernforbundet blir innimellom skulda for å vera imot alt.

For å visa alt me er for, har me laga to visjonar som viser korleis Bergen kan sjå ut i 2030 om me får det som me vil.

Den første kom i 2015, og oppfølgaren som er trykt i dette bladet var ferdig før sommaren i år, etter at ei rekke frivillige har jobba med den i fleire år. Du finn han på s. 13 og utover.

KORTNYTT

Nasjonal ramme for vindkraft skrota - kva no?

TEKST

SYNNØVE KVAMME - FYLKESSEKRETÆR FOR NATURVERNFORBUNDET HORDALAND

Etter at det kom over 5000 høyringssvar skrota regjeringa rammeplanen for vindkraft. Vil det føra til at dagens fritt fram-praksis heldt fram?

1. oktober var høyringsfristen for nasjonal ramme for vindkraft på land. Det kom inn over 5000 høyringssvar, og NVE sa at dei aldri har opplevd liknande engasjement. Berre 17 dagar seinare vart det kjend at regjeringa har gått inn for å skrota rammeplanen.

For å sikra ei styring av vindkraft-utbygginga og stoppa øydelegginga av verdifull natur, oppmoda me i vår høyringsuttale Olje- og energidepartementet om å føra vidare arbeidet med rammeplanen, men at den måtte ha langt tydelegare

eksklusjons-kriterium som inkluderer raudlista artar og truga naturtypar, store, intakte naturområde, nærområde til verneområde, viktige friluftsområde, villrein- og tamreinområde.

Når regjeringa no har valt å skrota heile rammeplanen, er me uroa for at dette kan innebera at dagens fritt fram-praksis held fram, og at utbyggarar kan søka om utbygging kor dei vil, utan avgrensingar. Me ser at vindkraftselskap som Zephyr, Fred Olsen Renewables, BKK og Norsk Vind Energi no posisjonerer seg og prøver å få til avtalar med grunneigarar

i naturområde i Sogn og Fjordane som NVE peika på som "best eigna" i rammeplanen, trass i sterk motstand frå både kommunar og befolkning. Olje- og energiministeren har lova ein gjennomgang av konsesjonssystemet før nye vindkraftsøknadar vert vurdert, og me forventar at dette vert fulgt opp på ein grundig og skikkeleg måte, og at vindkraftutbygging i verdifulle natur- og friluftsområde frå no av høyrer fortida til.

Nytt prosjekt i 2019:

Bevaring gjennom skjøtsel

Kampen mot hemlokk på Ånuglo og i Langeskogen i Bergen har avfødt et nytt prosjekt for Naturvernforbundet i Hordaland.



TEKST

JEANETTE TENNEBEKK

-PROSJEKTKOORDINATOR

grobunn for et nytt prosjekt i fylkeslaget; nemlig *Bevaring gjennom skjøtsel*.

Tanken bak prosjektet er at vi bevarer naturmangfold ved å skjøtte landområdet på en nøktern og bærekraftig måte. Dette gjør at det prosjektet kan innebære mange forskjellige muligheter. Det er relativt nytt og vi har fått positiv respons fra våre støttespillere Fylkesmannen i Vestland, Hordaland fylkeskommune og Bergen kommune.

Mål: Reduser omfanget av fremmede treslag

Målene med prosjektet er å bidra med å redusere omfanget og spredning av fremmede treslag og legge til rette for økt biologisk mangfold i fylket. For å redusere fremmede treslag kommer vi til å fortsette med dugnader fremover. I år har vi allerede hatt 6 dugnader for fjerning av tilvekst og småtrær av hemlokk i Langeskogen, sammen med Johan Langes Legat, men også andre treslag er aktuelle. I september hadde vi dugnad for fjerning av Bulkemispel (*Cotoneaster bullatus*) i Matskogen på Montana i samarbeid med Bærekraftige liv. Bulkemispel stammer opprinnelig fra Kina og har blitt innført som

Vestamerikansk hemlokk (*Tsuga heterophylla*) er et innført treslag i norsk natur som har stor risiko for spredning og negativ påvirkning på naturmangfold. Trærne vokser tett i tett og på den måten utkonkurrerer treslaget andre vekster.

Høsten 2017 gav Naturvernforbundet Hordaland bistand til Fylkesmannen i Hordaland (som det ble kalt den gangen) og Johan Langes Legat, med fjerning av tilvekst av Vestamerikansk hemlokk etter en storstilt rydding av

store, frøsettende trær i Langeskogen i Bergen. Parallellt med dette arrangerte vi også en dugnad på Ånuglo for å fjerne Vestamerikansk hemlokk i samarbeid med Fylkeskommunen i Hordaland, Norsk Botanisk Forening og WWF. 2130m² ble ryddet av den flittige dugnadsgjengen og rundt 30- 40.000 eksemplarer av det invaderende treslaget ble fjernet.

Villigheten fra våre frivillige til å bli med på denne typen arbeid var stort og dermed gav skjøtelsedugnadene



Bilder fra arbeidet med å fjerne hemlokk på Ånuglo.
Alle foto: Nils Tore Skogland og Synnøve Kvamme.

Kystlynghei er en naturtype i sterk tilbakegang og sitkagranen fører til gjengroing av slike områder.

hageplante med vakre røde bær. Nå er den forbudt på grunn av høy spredningsfare og at den kan være bærer av en karantenebakterie (*Erwinia amylovora*) som kan føre til pærebrann blant annet i vekster i rosefamilien, deriblant frukt og bærtrær. 9 november hadde vi dugnad for å fjerne sitkagran (*Picea sitchensis*) i forbindelse med restaurering av kystlynghei på Hatten i Øygarden. Kystlynghei er en naturtype i sterk tilbakegang og sitkagranen fører til gjengroing av slike områder. Dette treslaget er derfor ikke spesielt gunstig langs norskysten. Vi avsluttet kvelden med middag og foredrag.

Vi håper også på å opprette bedre kontakt med lokallagene i dette prosjektet og er spente på om vi kan få til et bedre samarbeid utover i fylket.

Videre har vi som mål å legge til rette for tiltak som kan bidra til å øke det biologiske mangfoldet i Bergen og bidra i arbeidet med å nå målene for naturmangfold i offentlige planer som for eksempel Grønn Strategi. I denne forbindelse ønsker vi å jobbe for opprettelse av flere blomsterenger og slåttemarker i Bergen, som blant annet blir nye leveområder og matfat for de urbane insektene.

Arbeid med naturvennlig hage

I år har vi opprettet samarbeid med Fløen Parsellag om opprettelse av en parsell på Storetveitmarken i Bergen. Her ønsker vi å lage et eksempel på en naturvennlig hage som kan være tilgjengelig for våre medlemmer og frivillige så har potensiale for å bli en spennende læringsarena for urban

grønsaksproduksjon, bærekraftig levesett og dessuten kan bidra med økt fellesskapsfølelse og mestring for de som blir med.

Vi ser store muligheter for kjeffe aktiviteter i Bevaring gjennom skjøtselsprosjektet i tiden fremover og håper så mange som mulig blir med å bidra.

Jeanette Tennebekk er ansvarleg for skjøtselsprosjekt i Naturvernforbundet i Hordaland.



Kampen om Kvamsøy

TEKST

ODDVAR SOLDAL

I Kvam vart kommuneplanen sin arealdel til slutt ein kamp om arealbruken ved Kvamsøy, den største øya i kommunen. Med eit fleirtal på ei røyst vedtok heradsstyret 8. oktober i år at det skal vera eit oppdrettsindustri ved øya.

Planarbeidet har gått over fleire år og Naturvernforbundet i Kvam har saman med andre organisasjonar vore ein aktiv deltakar i prosessen. Kvam ligg langs nordsida av Hardangerfjorden frå Kjepso til Gravdal. Fjorden er viktig for oppdrettsnæringa som er dominert av den lokale aktøren Lingalaks A/S. Fram til no har sentrale deler av fjorden i Kvam vore utan oppdrett.

På 1960- og 1980-talet fekk heradet kjøpt til saman 280 dekar, eller om lag 60 prosent av øya Kvamsøy, med støtte

frå stat og fylke. Føremålet var friluftsliv og at området skal vera tilgjengeleg for ålmenta. I framlegget til ein regional kystsoneplan for Sunnhordland og Hardanger som vart utarbeidd for nokre år sidan, er Kvamsøy og fjorden kring eit verdfullt regionalt natur- og friluftsområde. Fleire kommunar i Sunnhordland har anka den planen til departementet, der han har framleis ligg.

Tidleg i den kommunale planprosessen kom Lingalaks A/S med framlegg om oppdrettsområde ved Kvamsøy. For om

lag to år sidan vart planane konkretisert i eit nytt visningsanlegg ved øya knytt opp til Hardangerbadet, som vert opna i Øystese før jul 2019. Kvamsøy ligg berre ein kort båttur frå Øystese.

Motsegner vart trekte

I heile planprosessen har Naturvernforbundet og samarbeidande organisasjonar, mellom anna jeger- og fiskarlaget, turlaget og fleire båtlag peika på dei viktige frilufts-, natur- og villfiskinteressene i området. I den fyrste høyringsrunden var det ei rekkje

Kvamsøy er største øya i Kvam og indre Hardanger. Øya ligg i Samlafjorden utafor Norheimsund og Øystese. Her ser me det karakteristiske fjordlandskapet innafrå og utover fjorden. Foto: Klaus Rasmussen.

motsegner, mellom rundt akvakultur ved Kvamsøy, frå både Fylkesmannen og Fylkeskommunen. Etter meklingsmøte mellom regionale styresmakter og heradet, vart planen lagt ut til ei siste avgrensa høyring våren 2019. Framleis hadde Fylkesmannen motsegn til plasseringa av oppdrettsområde ved Kvamsøy.

Då spelte heradet og Lingalaks A/S på lag og la oppdrettsområdet rett ut i fjorden frå Kvamsøy, sjå kartutsnitt. Lingalaks A/S kom med framlegget og kommuneadministrasjonen "limte" det inn i planen. Det godtok Fylkesmannen og trekte motsegna så seint som 17. september i år.

Vesentleg endring av plassering utan ny høyring

Naturvernforbundet og organisasjonane me samarbeidde med meinte at den siste plasseringa inneber ei vesentleg endring i høve det som har vore ute til høyring. Me oppmoda også om synfaring. Kommunepolitikarane har ikkje vore på synfaring i samband med planarbeidet. Naturvernforbundet i Kvam og Norheimsund båtlag søkte om støtte til ei slik synfaring. Det vart avvist av ordføraren i eit formannskapsmøte, utan vidare handsaming.

Alle lokale fråsegner, bortsett frå reine næringsinteresser, har vore mot

oppdrettsområde ved Kvamsøy. Det same gjeld dei private grunneigarane på øya. Eit opprop med tittel «Ikkje industrialiser fjorden rundt Kvamsøy» som er støtta av Norheimsund båtlag, Øystese båtlag, Ålvik båtforening, Kvam turlag, Øystese jeger- og fiskarlag, Vikøy båtlag, Fyksesund landskapspark, Hardanger kajakkklubb. Norheimsund og Steinsdalen grunneigarlag, Hardanger

Fram til no har sentrale deler av fjorden i Kvam vore utan oppdrett.

villfisklag og Naturvernforbundet i Kvam, er nemnt i kort setning i saksførebuinga.

Hastverk og lastverk

Den korte perioden frå motsegna vart trekt, 17. september, til heradsstyret godkjende planen 8. oktober var tre hektiske veker for alle partar. Den dåverande ordføraren Jostein Ljones (Sp) sette mykje prestisje i at det dåverande heradsstyret skulle vedta planen. Den folkelege motstanden samla seg i ei protestgruppe mot oppdrett ved Kvamsøy på Facebook. I løpet av dei få vekene fekk den lukka gruppa om lag

1500 tilhengjarar. Hordaland folkeblad fløynde over av lesarinnlegg og det vart arrangert to demonstrasjonar med god deltaking.

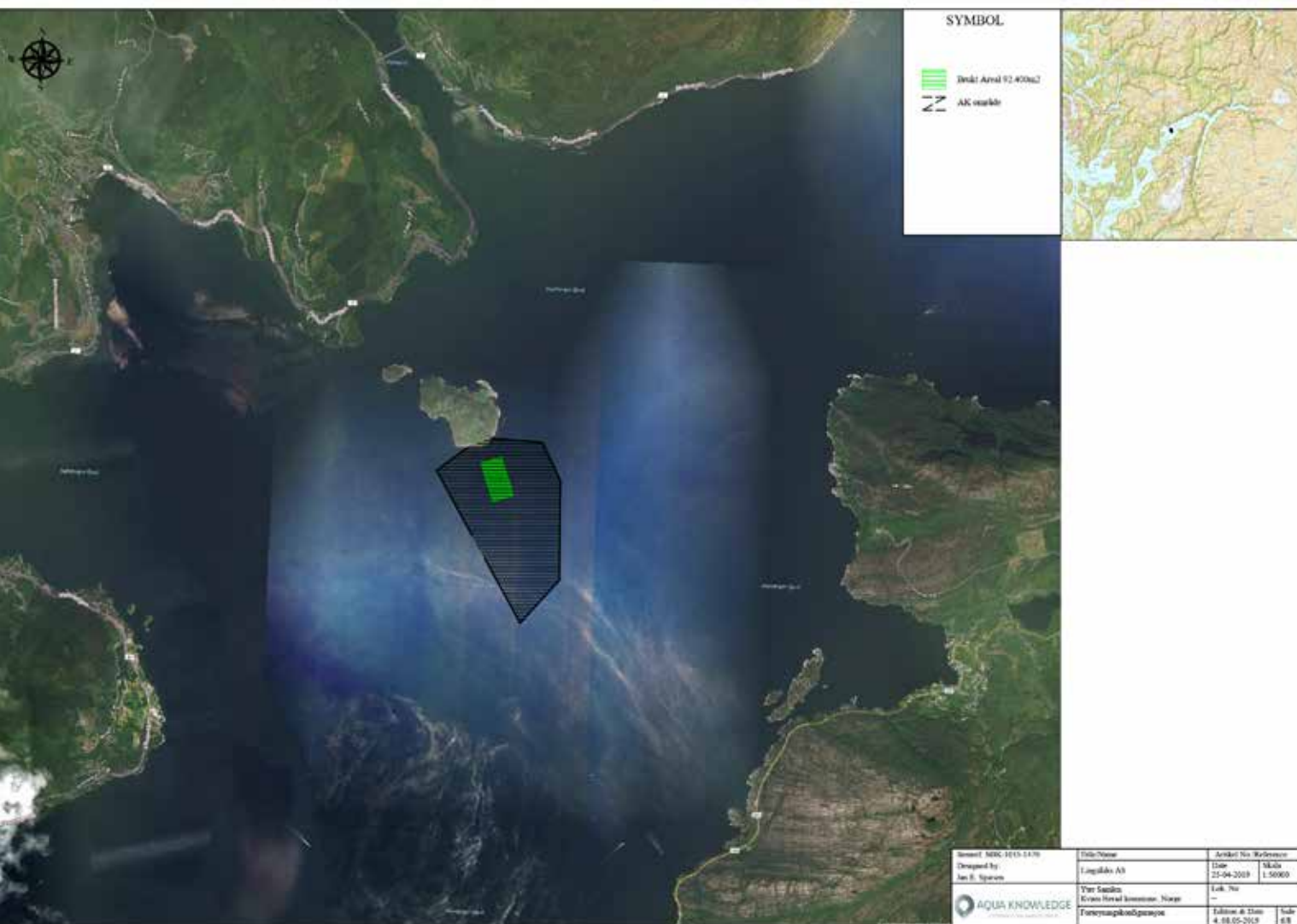
I denne saka har rådmannen teke ekstra godt vare på dei kommersielle interessene og lagt mindre vekt på dei almenne frilufts- og naturverninteressene. Diverre nytta heller ikkje politikarane høve til å vera «føre var» og utsetja avgjera i denne delen av arealplanen til det nye framlegget om plassering har vore ute til høyring.

Lovlegkontroll og klage på sakshandsaminga

Det har vorte stilt fleire spørsmål til sakshandsaminga både frå Naturvernforbundet og mindretallet i heradsstyret. Fire representantar frå Venstre, SV, Kristeleg folkeparti og Miljøpartiet dei grønne har meldt vedtaket inn til lovlegkontroll. Naturvernforbundet i Kvam klagar til Sivilombodsmannen på saksbehandlinga og legg vekt på at:

-Det er ikkje gjort grundige nok vurderingar av habiliteten til nøkkelpersonar, fyrst og fremst ordføraren

-Den siste flyttinga av oppdrettsområdet er vesentleg arealendring og burde vore lagt ut til ny offentlig høyring.



I siste runde vart akvakulturområdet flytta frå vestsida til sørsida av øya. Naturvernforbundet og mange med oss meiner det er ei vesentleg endring som burde vore ute til høyring. Kart frå Aqua Knowledge / LingaLaks.

Føre var i arelplanlegginga i kommunen

Kommuneplanen sin arealdel er det viktigaste lokale styringsverktøyet for arealbruk og naturforvalting. Den kommunale planlegginga på

dette overordna nivået i kommunen vert fyrst og fremst styrt av plan- og bygningsloven og naturmangfaldsloven.

Lokale naturvernlag og andre

interesserte er viktige høyringspartar i kommuneplanarbeidet for å få med viktige føremål som natur- og jordvern. Når eit plankart har fått ein utbyggingsfarge, er det som oftast for seint å koma med eit verneframlegg. Det grunnleggjande er å fylgja med på arbeidet, orientera seg og samla kunnskap om sakene og fremja dei i møte og fråsegner saman med eventuelle samarbeidspartar.

Oddvar Soldal er skrifvar i Naturvernforbundet i Kvam og sit i styret i fylkeslaget.

«Når eit plankart har fått ein utbyggingsfarge, er det som oftast for seint å koma med eit verneframlegg.



Sammen når vi toppen av avfallspyramiden!

Avfallspyramiden er en omvendt pyramide som viser hvordan ressurser og avfall bør håndteres. Jo høyere opp i pyramiden vi kan håndtere avfallet ditt, jo bedre er det for miljøet.



TAKK for at du rydder i ditt nærmiljø. Det hjelper!





SIM



Tenk miljø – brems forbruket!

Sunnhordland Interkommunale Miljøverk IKS

Svartasmoget, N-5419 Fitjar

Telefon: 53 45 78 50
Telefaks: 53 45 78 60
E-post: sim@sim.as

www.sim.as



Naturvernforbundet Hordaland



Bli frivillig!

Me har fleire faggrupper og lokallag som alltid har plass til fleire frivillige. Er du interessert? Ta kontakt på hordaland@naturvernforbundet.no



Miljøgifter finst i meir enn du trur.
Hugs å sortere riktig.

sortere.no



Tett på



Vi leverer containere til deg når du trenger det. Og henter den igjen når du vil. Raskt og rimelig.

www.franzefoss.no

Igjen og igjen og igjen...



VINN OPPTIL 100.000,-
HUNDRE TUSEN KRONER!
NOK TIL Å FULLFØRE ET PROSJEKT



BLI MED PÅ RETURKARTONG-LOTTERIET!



LES MER PÅ www.grontpunkt.no



MILJØVENNLIG AVFALLSLØSNING FOR BEDRIFTER

I samarbeid med Retura hjelper BIR Bedrift din virksomhet med å sikre sin miljøinnsats.

Vi tilbyr:

- Ryddecontainer for privatpersoner
- Beholdere, containere m.m for bedrifter
- Påkobling på bossnettet i Bergen sentrum for bedrifter
- Nedgravde avfalls løsninger
- Rådgivning og skreddersydd løsning tilpasset din virksomhets behov

Ta kontakt for rådgivning, avfalls løsninger og containerutleie: 55 27 70 50. www.birbedrift.no




Gode, grønne Bergen



En by for bier og bergensere

Vår visjon for Bergen i 2030



Naturvernforbundet
Hordaland



Frukttrær og bærbusker i parker og parceller gir borgerne søte gleder. Humler surrer lekent over byens mange grønne tak. I bekker, som før var dekket av betong, trives fisken, og langs vannkantene er et frodig plante- og dyreliv.

Storfugl og hakkespett er tilbake i skogene, der store områder er frivillig vernet. Over eng og mark er sanglerke, vipe og storspove endelig på vingene igjen, og i vernede marine områder er hummeren igjen krøpet fram. Luften er ren og klar over byen, også på kalde vinterdager. Her kan alle føle seg hjemme.

Slik ser vi i Naturvernforbundet Hordaland for oss Bergen i 2030, som Norges grønneste storby – en by der ikke lenger natur blir ødelagt, bit for bit. Tvert imot er byen blitt grønn der den før var grå. I 2030 er vi for lengst blitt arealpositive – vi gir mer areal tilbake til naturen enn vi tar fra den. Dette gjør det mulig for plante- og dyrearter å leve videre, og ikke bli utryddet fra vår by.

Nok er nok

Om vi fortsetter å bygge ned naturen, dør dyr og planter.

Bergen har en sjeldent rik variasjon i natur, både i nordisk og global sammenheng. Denne gaven forplikter oss. Vi må ta hensyn til at arter bare overlever om deres krav til livsmiljø blir oppfylt. De må ha armslag, områder store nok til at de kan overleve. Det betyr at bevaring av biologisk mangfold i stor grad dreier seg om å stanse at naturarealer forsvinner.

Areal er en begrenset ressurs. Der det først er gjort inngrep i naturen, er det oftest krevende å restaurere området tilbake til

noe som minner om opprinnelig tilstand. For 9 av 10 av våre truede arter (de som står på "rødlisten"), er arealendringer hovedtrusselen. **Vi må stoppe nedbygging av natur. Det er ikke tilstrekkelig å kun verne visse arter eller noen spesielle områder.**

Én million arter i verden står i fare for å bli utryddet, anslår Det internasjonale naturpanelet (IPBES). Dette er intet mindre enn en trussel mot menneskehetens videre eksistens. Siden 1970 har verden mistet 70% av sine dyrebestander. Selv om utryddelsen av arter er et globalt problem, skjer hvert enkelt tap lokalt. Uten bier, ingen



av bit for bit

bergensere - kan man si om man setter saken på spissen. I Bergen er 275 ulike arter i fare, 149 er kritisk truet.

De siste åtte årene har vi bygget ned natur på arealer som sammenlagt er like store som Bergen sentrum inkludert Møhlenpris, Nordnes og Bryggen.

Våre strandsoner er sterkt utsatt. Hordaland er fylket som gir flest byggetilatelser i strandsonen. Bergen er dårligst i landet på å bekjempe fremmede arter som utkonkurrerer lokal fauna. Samtidig har vi forringet våre tettbygde strøk, og gjort dem lite egnet for et variert dyre- og planteliv: Vi har skapt biologisk fattige områder med asfalt og gressplen, der det en gang var myrer, bekker og lokale planter. Også matjorden ødelegges i Ber-

gen. Mellom 2005 og 2015 ble 742 dekar jordbruksareal borte.

I myr og skogbunn er det lagret mye karbon. Å bevare disse fra utbygging eller uforsvarlig skogsdrift er ikke bare godt for naturmangfoldet, men kanskje også det enkleste og viktigste klimatiltaket vi kan gjennomføre.

Alle forstår at vi ikke, bit for bit, kan bygge ned og utarme det som er en begrenset og livsviktig ressurs: Våre jorder, heier, skoger, myrer - våre naturarealer - helt til det til slutt ikke er noe igjen.

Hvorfor skal vi utsette det vi vet vi må gjøre? Vi må trekke en sluttstrek og si "hit, men ikke lenger".

Naturvernforbundet Hordaland vil at vi setter på bremsene: Vi bygger ferdig sykkelveinettet og Bybanen til Fyllingsdalen og Åsane, med en omtenksom fortetting rundt stoppestedene. Da har vi etablert et miljøvennlig transportsystem som kan overta mye av den miljøskadelige veitrafikken, og med dette er endelig sluttstrek for nedbygging av naturareal er satt.

Målet er at Bergen skal bli arealpositiv. Det betyr at det arealet som er grønt, som er natur og kulturlandskap, skal vokse, i stedet for å minke. En nullvisjon om at vi ikke skal miste mer grønt til grått er ikke godt nok. Vi vil at mengden grønt skal øke. Vi vil ha en plussvisjon.



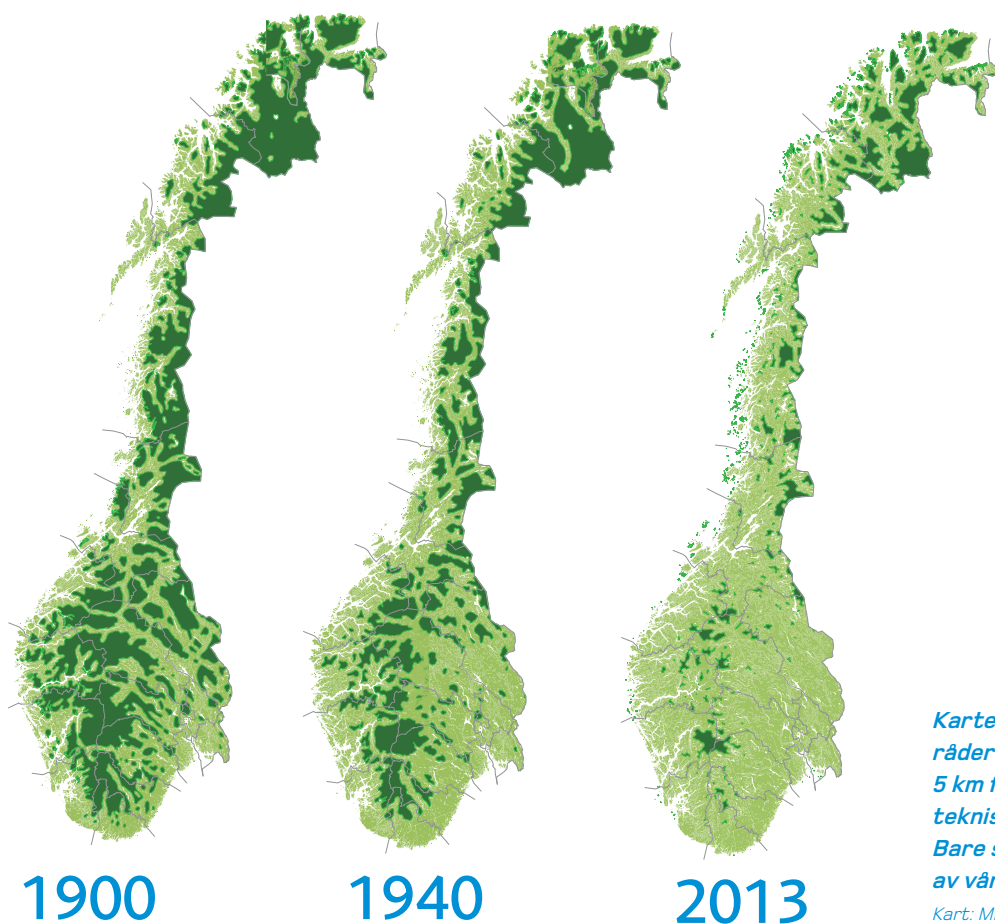
Aldri mer Endelausmarka

Det som en gang var Endelausmarka, rett sør for grensen mellom Bergen og Os, er nå ødelagt for alltid av motorveien E39 Rådal - Svegatjønn.

Foto: Statens Vegvesen/Hawkeye

*Slik kan det g jøres:
Under Mulebanen kan man
få plass både til barnehage,
en flerbrukshall og et lite
kultursenter. Helt nederst blir
det beboerparkering.
Når prosjektet er ferdig,
er her faktisk mer
grøntområder enn før.*

Illustrasjon: Fortunen arkitektur



*Kartene viser om-
råder med mer enn
5 km fra et større
teknisk inngrep.
Bare smuler er igjen
av vår urørte natur.
Kart: Miljødirektoratet*



Klart det går an!

Dette gjør vi aller først:

Vi slutter å dele ut ubebygde naturområder til nytt byggeland

Vårheia, Haukås og Dyngeland skal fortsatt være grønne og ikke bygges ned.

I stedet forvandler vi dårlig utnyttede parkerings-, kai-, industri- og lagerområder til gode bolig- og næringsstrøk. Vi river utvalgte parkeringshus.

Vi avlyser alle motorveiprosjekter

En by som satser på massebilisme mister enorme arealer til veier og parkeringsplasser. Skal vi berge våre dyre- og plantearter, kan vi derfor ikke fortsette å legge til rette for mer bilkjøring. Mindre biltrafikk gir oss også renere luft, mindre støy og mindre klimagassutslipp.

Vi slipper naturens mangfold inn i byen

Flere parsellhager, bærbusker og frukttrær, og færre friserter plener! Grønne tak på hus og åpning av bekker og vassdrag motvirker flom. Rik kantvegetasjon gir gode levekår for fisk, fugl og småkryp. Slik styrker vi oss også mot klimaendringer og ekstremvær.

Omtenssom fortetting

En viss fortetting langs våre kollektivakser er nødvendig for å hindre at stadig nye områder bygges ned. Vi skal bygge tett, men trivelig, og skape frodige, grønne livsrom mellom husene.

Rullebane 2 på Flesland avlyses

Her lar vi naturen være i fred, og får samtidig satt et tak på veksten i flytrafikken.

Matjord skal ikke bygges ned

Bergen skal ikke bare være by, men også en levende jordbrukskommune. Første bud er å la matjorden i fred. Det må bli utenkelig å ødelegge dyrkbar mark.

Levende kulturlandskaper

Naturen er ofte på sitt rikeste i våre gamle kulturlandskaper. For å bevare truede arter, må vi få oppmuntringsordninger for slått og beitebruk, spesielt av geit, spælsau og gammel-norsk sau.

Ingen nye skogsveier med ukontrollert massedumping

I dag forsvinner svære utmarksarealer til overdimensjonerte skogsveier, som mer enn noe annet er

massedeponier, ofte med ulovlig avfall i fyllmassene. Ingen nye skogsveier skal bygges inntil myndighetene får kontroll over situasjonen.

Skogen skal skjøttes varsomt og uten flatehogst. Kommunen oppmuntrer til frivillig skogvern, og lager en skogforvaltningsplan.

Innstramming av dispensasjoner

Det må bli slutt med stadig å gi dispensasjoner fra vedtatte, restriktive planer og reguleringsbestemmelser. Hva er meningen med gode planer om de bare skal omgås?

En regional plan for Bergen og omegn

En regional plan skal sørge for at byspredningen og naturødeleggelsen ikke bare fortsetter ut i nabokommunene når Bergen strammer inn. I denne planen skal reduksjon av biltrafikk og stans i nedbygging av naturareal være viktige mål.

Kommunedelplan for naturmangfold

Vi bør få et rettslig bindende plankart for sammenhengende grøntområder, og en kommunedelplan for naturmangfold. Bergen skal opprette et arealregnskap som kan vise oss i praksis at vi blir en arealpositiv by.



Rådalen lagt i grus.

Tunnelinnslaget på E39 Rådal – Sveгатjonn våren 2019. Knapt et gresstrå er igjen i det som var et grønt dalføre.

Foto: Statens Vegvesen/Hawkeye

Bebyggelsen i Bergen er stort sett tynt og klattvis spredt ut i terrenget. Det bor få folk på det bebygde arealet sammenlignet med andre byer. Prognosene for folkeveksten er kraftig heldigvis nedjustert. Det betyr at det går fint å sette en sluttstrek for byspredningen. Vi får plass til alle nye innbyggere ved omtentksom fortetting, samtidig som vi gjør byen grønnere.

Første bud er å slutte å dele ut ubebygde områder til nytt byggeland. Derfor må blant annet Vårheia, Dyngeland og Haukås forbli områder med jordbruk og natur.

I Haukåsvassdraget har det levd elvemuslinger i tusenvis av år, og de få som fortsatt finnes, utgjør den siste gjenværende bestanden i Bergen. En eneste, liten elvemusling renses 50 liter vann i døgnet, men internasjonalt er arten sterkt truet. For at den skal overleve i Bergen, må ingen nye forurensningskilder etableres i nedbørs-

feltet til Haukåsvassdraget. Haukås er fortsatt et sammenhengende grøntområde med matjord og viktige våtmarksområder med hekkende viper. Dette må bevares og restaureres. I dette området har ulike næringsvirksomheter alt fått breie seg mer enn nok.

I stedet for å bygge ned natur, tar vi i bruk areal som allerede er bebygget og bygg som alt står der. I 2017 sto mer enn 200 000 kvadratmeter kontor ledig, som i mange tilfeller hadde stått ubrukt i flere år – det tilsvarer fem IKEA-bygg.

Svært mange næringsbygg har stor grunnflate, men bare én eller to etasjer.

I vår visjon for Bergen i 2030 har kommunen strenge krav til utbygging og oppmuntrer næringslivet til gjenbruk av tomme eller dårlig utnyttede tomter og bygg. På lave næringsbygg bygger man på i høyden der det er mulig.

God byplanlegging og bedre kollektivtransport har i 2030 redusert behovet for veier, parkeringsplasser, bilforhandlere og bensinstasjoner.



Grønn fortetting i byen

På Mindemyren skal tusener få nye boliger, med lett adkomst til Bybanen. Den tildekkede kanalen skal gjenåpnes og strømme fritt i dagen.

Illustrasjon: Arkitektgruppen CUBUS /Sora Images

til grønt



Fra grått

Disse arealene brukes til boliger, uteområder og næring.

Vi behandler strandsonen i både ferskvann og saltvann svært varsomt. I 2030 er forringede strandsoner restaurert og utfylling i sjø et avsluttet kapittel.

Vi reduserer tallet på offentlig tilgjengelige parkeringsplasser. Her er store flater som kan brukes til bolig og næring. Kommunen må lage en plan for å halvere antall offentlig tilgjengelige parkeringsplasser på våre kjøpesentra innen 2025.

Vi river utvalgte parkeringshus. Kanskje starter vi på Marineholmen, som ligger sentralt, med god kollektivdekning? I stedet for parkeringshuset som står der i dag, kan vi få en grønn lunge som går fra Damsgårdssundet opp gjennom Nygårdsparken.

Vi tenker nytt om boligbygging og arkitektur. Smarte deleløsninger gjør at mange kan klare seg med en noe mindre leilighet, og ha råd til å bo sentralt, i stedet for i en arealkrevende bolig utenfor byen. I nye boligkvartaler kan beboerne dele på felles

gjeste- og fellesrom og ha "bibliotek" for redskaper og andre gjenstander. Lokale initiativer som Bærekraftig liv på Landås viser allerede vei til en slik utvikling. Boligprosjekter som skaper "landsbyer i byen" hvor folk kjenner hverandre, gir god folkehelse og reduserer transportbehovet.

Hustak bør ha grønn vegetasjon der det passer og er mulig: Det gjelder spesielt for nye bygg og for mange næringsbygg, skoler og idrettshaller.

Vi kan fremme helhetlig styring av boligpolitikken ved å opprette et kommunalt utviklingsselskap for grønn boligbygging, gjerne sammen med omegnskommunene.



Å skjønne det grønne

Bergen er havnebyen mellom de syv fjell. Bergen er også Gullfjellet, Arnanipa, Vetten og Smøråsfjellet. Vakre fjell vi er stolte av og glade i, som vi er enige om å ta vare på. Men Bergens natur er mye mer enn fjellene. Kulturlandskap, skog, myr og våtmark blir ofte oversett, selv om belastningen på slike truede naturtyper er stor. Ofte er rikdommen størst i de områdene hvor folk har bodd lengst. Her finnes enger, buskas og gamle løvtrær. Samtidig er det ofte i disse strøkene vi skal fortette. Det betyr at all fortetting må skje med omtanke, på de rette stedene og ta hensyn til enkeltplanter: [Et gammelt eiketre, for eksempel, er ikke bare vakkert. En eneste hul eik kan huse opptil en million individer fra over 1500 arter!](#)



Naturvernforbundet mener det er riktig å gjøre ferdig Bybanen til alle bydeler, med fortetting rundt bybanestoppene, men dette må skje med stor omtanke for naturrikdommen som alt finnes der. Også her må spesielt viktige naturtyper vernes mot nedbygging.

I fremtidens gode, grønne Bergen ser vi nytt på naturen i bymessige strøk:

Det skal igjen bli plass til busk og kratt på egnede steder. Plenørkener og oppmurte vannkanter er utdatert. Vi tenker heller på hva vi trenger for å få en levende by med velfungerende økosystem; frodige vannkanter, mat for nedbrytere, og steder for skjul og redebygging for fugler.

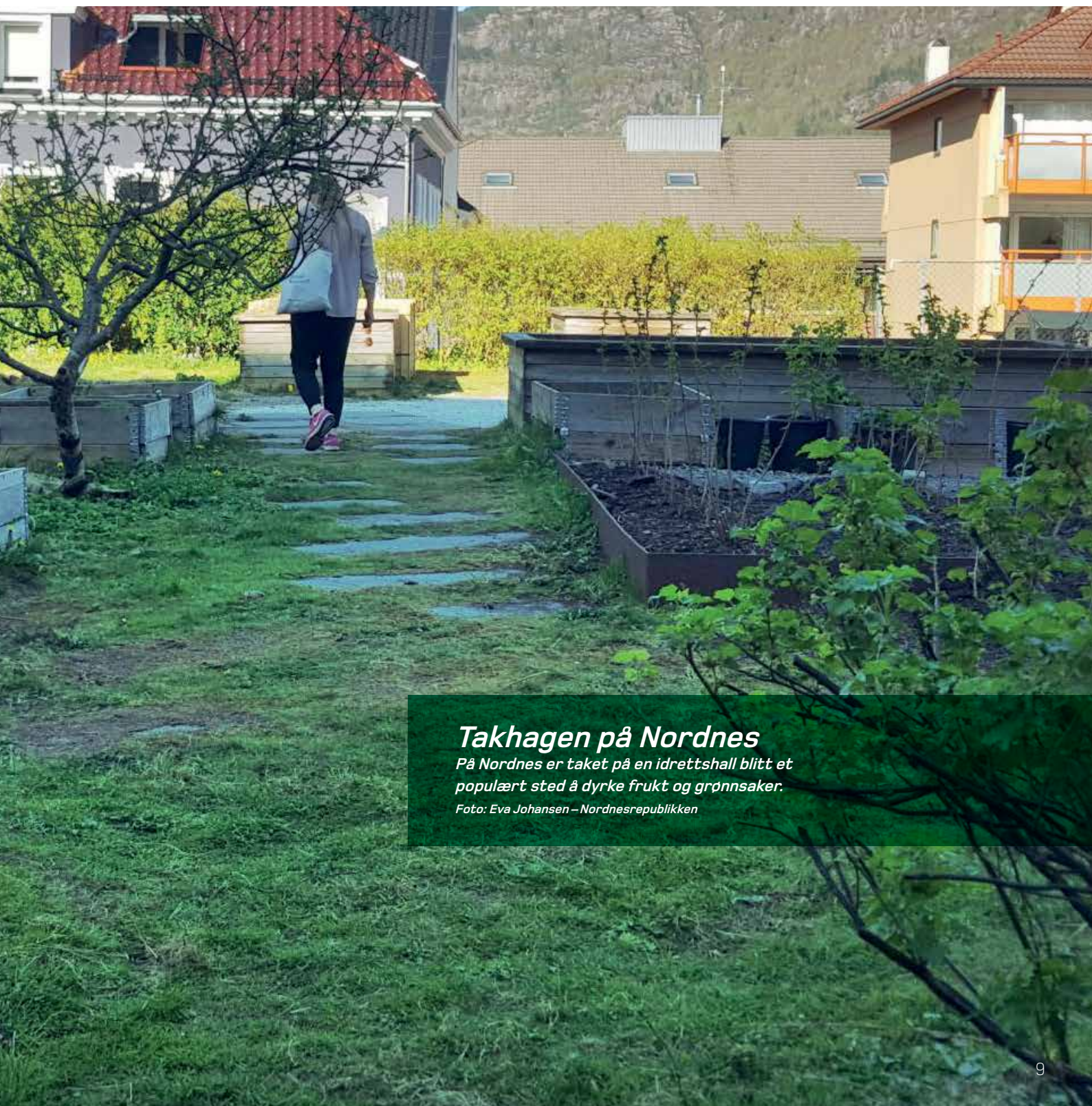
Flere lokale treslag, vekster i ulike høyder og døde trær gir levesteder for fugler, moser, sopp og insekter. Istedenfor å fjerne løv og gressklipp, samles organisk materiale opp og blir til boliger for pinnsvin, biller og en rekke andre dyr og insekter. Blomstrende vekster gir mat til insektene gjennom hele sesongen. Som en drahjelp bygger vi fuglekasser, flaggermuskasser, insekthotell, regnbed og somerfuglbed. Ved å ta vare på småkrypene sørger vi også for at fugler og pattedyr lever godt.

Gamle saueraser som spælsau og villsau er mer altetende enn den vanlige, "moderne" sauen, og bedre til å holde

naturmangfoldet i hevd. I 2030 møter vi ofte disse nøysomme dyrene i byens mange fjellområder. Det skyldes bl. a. at vi har flere ordninger som oppmuntrer til bevaring og bruk av våre gamle kulturlandskaper.

I vår visjon for Bergen, er urban og bynær natur bundet sammen ved hjelp av grønne korridorer, vassdrag og faunabroer. Sammenhengende naturområder lar dyrene bevege seg fritt for å finne mat og make, derfor må barrierer mot fri ferdsel for dyr må fjernes.

En støyskjermet faunabro over Flyplassveien gir i 2030 større leveområder for flere av dyrene i Ytrebygda.



Takhagen på Nordnes

På Nordnes er taket på en idrettshall blitt et populært sted å dyrke frukt og grønnsaker.

Foto: Eva Johansen – Nordnesrepublikken

Ingen plass til motorveier

Mer vei gir mer trafikk og mindre natur. Om vi skal stanse utryddelsen av arter, må vi slutte å legge til rette for at folk skal bruke bil til det meste. Massebilismen krever for store arealer. Nye motorveier gjør at folk reiser lenger mellom arbeid og bolig, bebyggelsen eser utover i periferien, og enda mer natur blir bygget ned. Der folk bor spredt, blir det også umulig å gi et godt kollektivtilbud.

Det er umulig å bygge seg ut av kjøproblemer i en by som vokser. Jo mer vei vi bygger, jo mer vil biltrafikken øke. Om du fjerner en flaskehals ett sted, vil nye køer oppstå andre steder.

Det er en misforståelse at alle problemer med biltrafikken blir løst om folk går over til elbil. Den har to viktige fordeler: Ingen lokale utslipp til luft og et mye lavere energiforbruk. Men den tar like stor plass, dekkslitasjen gir minst like store utslipp av mikroplast, og klimagassutslippene fra produksjonen av en elbil er minst like store som fra en fossilbil.

I vår visjon for 2030 er det betraktelig færre biler på veiene, og de som finnes er elektriske. De fleste i Bergensregionen klarer seg uten å eie egen bil. Flertallet går, sykler, og reiser kollektivt. Mange er med i bildeleringer.

Slik når vi våre transportmål:

Vi gjør ferdig den arealgjerrige Bybanen til Fyllingsdalen og Åsane, med omtenksom fortetting rundt stoppestedene.

Alle planer om motorveier avlyses. Det betyr et endelig farvel til motorveiprojektene Nordhordlandstunnelen, Ringvei øst, Hordfast, Sotrasambandet og Arna – Trengereid.

I stedet for firefelts Ringvei øst, oppgraderer vi dagens vei til en trafiksikker tofelts vei med gang- og sykkelvei. I stedet for Hordfast satser vi på miljøvennlige ferger. Det planlagte Sotrasambandet krymper vi til en ny bro reservert for kollektivtrafikk.

Der det er mulig, tar vi deler av veiarealet fra bilene, og gir det til kollektivtransport, gange og sykkel.

På alle firefelts innfartsårer gjør vi om ett felt i hver retning til kollektivfelt. Dermed kommer bussene uhindret frem: Elektriske ekspressbussar frakter folk

raskt mellom omlandskommuner og Bergen sentrum, og mellom byens ulike deler.

På den nye motorveien fra Os har vi et kollektivfelt i hver retning fra dag én. Slik får vi en busstrasé helt fra Os til Bergen sentrum, og motvirker økt biltrafikk.

Elektriske passasjerbåter kan bringe folk effektivt over Byfjorden og til Ågotnes, Knarvik, Frekhaug og Salhus.

Sykkelveiene skal ikke lenger være småstumper, men henge sammen i et trafiksikkert og lett tilgjengelig system. Syklister og gående bør ha den rakeste veien, mens bilister kanskje må kjøre en omvei.

Gåbyen Bergen må bli mer enn et slagord: Tilgrodde og stengte snarveier for gående blir åpnet og rustet opp. Ved alle skoler har vi fått på plass "hjertesoner", der det er bilfritt og trygt for barna å komme til skolen.

Bybanen har satt en ny kurs for Bergen.
Den forurensar ikke, frakter titusener hver dag, samtidig som den tar relativt liten plass – den er arealgjerrig. Dessuten kan bybanen ha gress og blomster mellom skinnene!





Aldri mer: Massedumping forkledd som skogsveibygging

På Fanafjellet, i Hausdalen, ved Frotveit og ved Hylkje er det bygget sammenlagt flere mil med skogsveier, som først og fremst er dumpeplasser for masser. Mengden av masser overskrider langt det som er nødvendig for å bygge en skogsvei, og endrer terrenget brutalt. Ofte inneholder massene store mengder ulovlig avfall.

Store naturarealer ødelegges for alltid. Slik skal vi ikke ha det. Foto: Hordnesskogens Venner





Grønne tak og vegger, blomster og bier

Utsikten fra Byfjellene i 2030 viser oss en ny side av gode, grønne Bergen. Stedegne planter er spredt utover takflatene, etter at kravet om grønne tak på nye bygg kom på plass. Grønne tak blir til takparker, lekeplasser og hageparseller der vi dyrker mat. De huser fuglekasser, flaggermuskasser og bikuber.

Det gis støtte til ettermontering av grønne tak på eldre bygg. For tak med større vinkler kreves miljøsmarte løsninger. Dette kan være for eksempel takstein med solcellepanel, eller tak som reduserer luftforurensing ved å omdanne skadelige nitrogenoksider til ufarlig nitrat.

Grønne tak beskytter takplater mot UV-stråler og varme. De myke flatene reduserer støy og plantene gir økt naturmangfold i urbane områder. I tillegg til de miljømessige fordelene, er takene også praktiske. De holder igjen på overvann, hindrer flom og reduserer fremtidige kostnader med overvannsmagasin og utvidet avløpsnett.

Grønne tak virker i tillegg isolerende, og utjevner energibruk i bygningen året rundt.

Bier i byen

Biene som bor på taket av Grand Hotel Terminus har kort vei til frukttrær og bærbusker i hotellhagen.

Foto: Kjersti Kildahl, NIBIO

Restaurering av natur

Naturinngrep og habitatødeleggelse er den største trusselen mot biologisk mangfold. Det handler om kraftanlegg, flatehogst, skytefelt, veier, bygging i strandsonen, hyttefelt og grøfting av myr. Svekket og ødelagt natur spiser i dag svimlende 10 % av den globale økonomien.

Restaurering av natur innebærer å sette i stand områder som er helt eller delvis ødelagt. Gjenåpning av lukkede elver, tilbakeføring av flatehogde skogsområder til varierte økosystemer, og reversering av gjen groing i kulturlandskap er eksempler på restaurering.

Norge vedtok i Stortinget allerede våren 2016 at 15 % av ødelagt natur skal være restaurert innen 2025. Videre har FN besluttet 1. mars i år at 2021-2030 skal være tiåret for restaurering av natur. I Norge og Bergen har vi en lang vei å gå, mens i land lengre sør i Europa er restaurering allerede blitt standard prosedyre.

Rike skoger

Omtrent halvparten av landarealet i Bergen er dekket av skog. Våre produksjonsskoger er preget av granplantasjer, med innslag av fremmede arter som sitkagran og hemlokk. Flatehogst er vanlig, og byggingen av skogsveier er ikke under kontroll.

Det begrensede fokuset på naturmangfold i forvaltningen av våre skoger må vi gjøre noe med. Ikke minst fordi cirka halvparten av de norske truede artene lever i skog.

Levende skoger vil kunne øke bestanden av dyregrupper som insekter, fugler og pattedyr. Rødlistede arter som storfugl, hvitryggspett og hønehaug vil kunne bli vanligere.

Skogvern fanger og lagrer karbon og er i seg selv et rimelig og effektivt klimatiltak. Et rikt innslag av gammelskog og døde trær gir høyere arts- mangfold og større evne til karbonlagring, særlig fordi det blir lagret mye mer karbon i skogsjorden enn i de overjordiske delene av skogen.

En høy andel vern er en fornuftig investering i naturens "immunforsvar" og gir en robusthet mot konsekvensene av ventede klimaendringer.



*Håsteinarparken, Laksevåg.
Foto: Elisabeth Sørheim, Bergen kommune*

Slik gjør vi skogene i Bergen mer mangfoldige:

Innen 2021 lager vi en skogforvaltningsplan. Denne skal sikre gode leveforhold for et mangfold av dyre- og plantearter.

Frivillig vern er en statlig ordning som gir et stort økonomisk tilskudd til skogeieren, som kan tjene dobbelt så mye på å verne som på å hogge. Bergen kommune eier egne skogarealer, og må vurdere frivillig vern for store deler av disse. Kommunen og Fylkesmannen må ta initiativ til frivillig vern overfor private eiere.

Stortingets vedtak om vern av 10 % skog må overoppfylles.

Flatehogst må opphøre. Framtidens produksjonsskog skal ikke være monokulturer av gran, men aldersblandet, artsblandet og rik på naturmangfold.

Dette gjør andre byer

Over hele verden ser vi en sterk vilje til å tilrettelegge for dyreliv, naturmangfold og gode naturopplevelser i byen. Dette er noen prosjekter vi inspireres av, og vi håper de vil inspirere flere.

New York – The High Line: en 2,3 km lang park er anlagt på en ubrukt, opphøyet jernbane-linje. Parken har blitt en stor publikumssuksess.

København – Har siden 2010 påbudt grøntstruktur på nye tak med vinkel under 30 grader.

Madrid – åpnet elven Manzanares i 2016 og plasserte ut fuglekasser og insektshotell. Doblet antall fuglearter i området, nå over 50 unike arter. 210 insektshoteller sikrer en insektpopulasjon for pollinering og fuglemat.

Storbritannia – *Britain in Bloom contest*, en hagebruks-konkurranse mellom byer. Legger vekt på pollinering og miljøvennlige kriterier.

Wellington – New Zealand: Zealandia. Verdens første inngjerdede urbane *ecosanctuary*, basert på en visjon om at de neste 500 år vil gå med til å restaurere Wellingtons skoger og ferskvannssystemer – så nært som mulig en førmeneskelig tilstand.

Curridabat, Costa Rica. Pollinering som basismodell for byplanlegging. Byplanlegging gjøres som regel for å oppnå ulike mål – økonomisk vekst, trafikkflyt osv. Hvorfor ikke la målet være maksimering av pollineringsmuligheter?

Malmö, Sverige: Bærekraftig bydel. Her plasserte de en vindturbin for å fremstille strøm, prioriterte gang- og sykkelvei, kanaler og grønne tak. Et undervannsreservoir gir varme om vinteren og kald luft om sommeren. Matavfall konverteres til biogass og blir drivstoff for bussene. Alle nybygg på kommunalt område må forholde seg til *Miljöbyggprogram Syd*, et program med fokus på bærekraftig bygging og urbant biologisk mangfold.



I Washington, D.C. brukes grøntområdeandelen av en tomt som et reguleringsverktøy. Den gjelder for næringsbygg og flermannsboliger. Grønne tak og vegger, antall trær og planter, og jorddybde utgjør grøntområdeandelen, og sørger for at tomter brukes på en grønn og smart måte.

I Vancouver, Canada krever *Green Demolition Bylaw* at eldre bygg må dekonstrueres, ikke rives. Minimum 75% av materialene skal gjenbrukes eller resirkuleres, og insentiver er på plass for å få til dette.

Apeldoorn, Nederland: *Sirkulær kontraktering.* Istedenfor at prosjekter blir satt ut på anbud og tildelt til det rimeligste alternativet, blir utbyggere vurdert etter deres kreativitet, grønnet og stimulering til en sirkulær økonomi.

Det haster med å stanse utryddelsen av våre ulike plante- og dyrearter, slik det skjer når natur forsvinner, bit for bit.

Det er på tide at Bergen snur kursen og blir arealpositiv, mer grønn og mindre grå.

Vi forventer at våre lokale og regionale folkevalgte viser handlekraft og politisk vilje, både i saker de selv kan avgjøre, og i saker der nasjonale myndigheter må påvirkes.

Vi i Naturvernforbundet Hordaland har ikke alle løsninger. Vi oppfordrer byens borgere, politikere og næringsliv til å bli med på en stortiltet tankedugnad for å stanse utryddelsen av dyre- og plantearter, å gjøre Bergen til en god by for både bier og bergensere!

blomstre

La tusen tanker



Nok er nok av bit for bit

Om vi fortsetter å bygge ned
naturen, dør dyr og planter.

**Støtt vårt arbeid! Meld deg inn i
Naturvernforbundet Hordaland:
Send SMS kodeord NATUR til 2377
www.naturvernforbundet.no/hordaland**

Gode, grønne Bergen - en by for bier og bergensere er laget av
Visjonsguppen i Naturvernforbundet Hordaland, der disse har
vært med: Oddvar Skre, Ingrid Vaksvik, Gunnar Rise, Tom Danielsen,
Ingvild Johnsen og Kjersti Kræmmer. Dokumentet baserer seg på
Naturvernforbundets prinsippprogram, og er en frittstående
oppfølger til *Gode, grønne Bergen* (2015), der klima, transport og
byutvikling var hovedtemaer.

Takk til: Sivert Straume, Tom Skauge, Synnøve Spangelo,
Bjarne Bjørkelund, Holger Schlaupitz, Synnøve Kvamme,
Oddvar Soldal, Grete Ingebrigtsen, Knut Espelid,
Hallvard Birkeland, Erling Moxnes, William Helland-Hansen,
Trygve Refsdal, Anne Breistein og Ola B.Siverts.

Grafisk design: Augon Johnsen

Redaktør: Gabriel Fliflet, leder av Naturvernforbundet Hordaland

Trykk: A7 / 2019



Naturvernforbundet
Hordaland



Gapahuken
Vallebu bygd 2001.

Smøråsfjellet

Ein rapport om arbeidet om sikra Smøråsfjellet for friluftslivet.

TEKST

ODDVAR SKRE

Bergen kommune har sendt på høyring eit utkast til skogplan for Bergen. Dette har aktualisert arbeidet med tilrettelegging av skog til fritidsbruk. I Bergen har me særleg tre store skogområder som kan vera gode eksempel på såkalla bynært skogbruk, nemleg Hordnesskogen, Kanadaskogen og Smøråsfjellet.

Det sistnemnte skogområdet ligg midt i Fana bydel. Fleire tusen menneske bur i nærområdet, mellom anna tre skular og fleire barnehagar, og talet på folk som bruker Smøråsfjellet til friluftsliv har auka stadig. Samstundes har det vore auka press frå utbyggarar, særleg etter etableringa av kjøpesenteret Lagunen i 1985. Dermed er det blitt eit aukande behov for ein forvaltningsplan som kan sikra området for ettertida, i samarbeid med grunneigarar. Ein avgjerande faktor i dette arbeidet har vore Smøråsfjellets Venner.

Det heile starta då direktør Christian Rieber tok barnebarnet sitt Pernille med seg i sekken og inviterte journalist

«...god kontakt med grunneigarar er heilt avgjerande for tilrettelegging av friluftsliv og bynært skogbruk.

Nelly Kroksnes i Fanaposten på tur i Smøråsfjellet ein dag i mai 1999. Av reportasjen gjekk det tydeleg fram at noko måtte gjerast for at Smøråsfjellet skulle bli tilgjengeleg for turbruk. Som eit resultat av det blei Smøråsfjellets Venner oppretta den 17. juni 1999 ved et møte på Nesttun med 12 frammøtte. I staden for å satsa på yrkesaktive menn, viste det seg snart at aktive pensjonistar var eit betre grunnlag å byggja venneforeningen på. Dermed kunne vennegjengen ta fatt på arbeidet. Primus motor var heile tida Christian Rieber, som også kunne tilby økonomisk hjelp frå G. C. Rieber Fondene.

Militærvegen

Som grunnlag for eit framtidig løypenett valde Smøråsfjellets Venner ut å tilrettelegga den såkalla Militærvegen, som gjekk rundt Bjørnevatnet frå Smørås til Nøttveit. Den blei bygd av nøytralitetssoldatar under første verdskrigen i 1914-15 som eit ledd i forsvaret av Bergen.

Vegen følgjer Stemmedalen og kryssar parsellane til fleire grunneigarar på Smørås, Hamre, Titlestad og Nøttveit. Smøråsfjellets Venner tok difor kontakt i juni-juli 1999 og fekk løyve frå alle 13 grunneigarar, der tre av dei var frå Hamre. Dette har kome til god nytte, for god kontakt med grunneigarar er heilt avgjerande for tilrettelegging av friluftsliv og bynært skogbruk. I tillegg har venneforeningen fått god fagleg hjelp og velvilje frå Bergen Skog- og Træplantingsselskap.

Opphavleg var det nesten ikkje skog på Smøråsfjellet på grunn av hogst og beiting, til dels også kolbrenning. Difor blei det på 1950 og 1960-talet

planta mykje skog på fjellet, og saman med naturleg tilgroing som resultat av mindre beiting var skogen på 90-talet blitt nokså tett og delvis uframkomeleg. Grøfter blei ikkje halde ved like og tetta seg til, slik at deler av Militærvegen var omgjort til ei botnlaus myr. Denne myra var då den naturlege staden for å starta dugnadsarbeidet i september 1999. Høge tjukke grantre blei felt og trekt fram med maskin og slept på plass for å bli fundament for den første «Myrbro». Etter kvart blei den erstatta av ei klopp med bord og plankar i 2007. Til slutt blei brua i 2014 omgjort til ein gruslagt turveg. I arbeidet med Militærvegen har venneforeningen lagt mykje arbeid i å restaurera og verna gamle steinmurar og steinsetningar. Desse murane markerte grensene mellom eigedomane.

Vidare utbygging av løypenettet

Det neste prosjektet som dugnads-gjengen tok fatt på, var å laga eit samband mellom Smørås og Nøttveit nord for Bjørnevatnet, der det ikkje hadde vore nokon veg tidlegare. I samband med dette blei det gjort avtale med Bergen kommune om bygging av ein parkeringsplass for 30 bilar på Nøttveit.

Dette for å letta tilkomsten til fjellet og unngå at den smale Smøråsvegen og gamletunet på Smørås blei belasta med biltrafikk frå turgåarar. Parkeringsplassen blei bygd ved leighjelp i november 1999, finansiert av G. C. Rieber Fondene. Den framtidige turvegen mellom parkeringsplassen og Bjørnevatnet stod ferdig i september

2000. Samstundes blei det bygd to bruer på dugnad, nemleg «Nordbroen», nord for Bjørnevatnet og «Leifs bro», over bekken ut frå Sekkemyra i Stemmedalen. Leif Smørås på bruk 5 er ein av grunneigarane på Smørås. «Nordbroen» blei erstatta av ei ny og meir solid bru i 2009, og supplert med ein traktorveg nord for brua. Dermed slapp ein å kjøra den lange omvegen rundt Smørås for å koma frå den eine delen av fjellet til den andre. I 2001 bygde dugnads-gjengen endå ei bru, over utløpet av elva frå Bjørnevatnet bak tunet på bruk 1 på Nøttveit. Denne blei kalt for «Arnebro» etter Arne Nordbø, far til dagens grunneigar. Brua stod like til 2014 då den blei erstatta av ei ny trebru. I 2018 ble denne skifta ut med ei solid steinbru. Den gamle brua blei omgjort til brygge i Bjørnevatnet, til glede for kanopadlarar frå Apeltun skole.

■ Myrbroen på Militærvegen, ferdig 2001.



Alt i 2002 sikra Smøråsfjellets Venner seg løyve/konsesjon frå Kaland Grunneigarlag, Bergen kommune, Hordaland fylke og Mattilsynet, for årleg flytting av 150 aureyngel frå Kalandsvatnet til Bjørnevatnet. Dette fungerte fint, til glede for mange ungdomar med fiskestang. I 2006 starta vår dugnadsvenn og fiskeentusiast, Johan Mohr, opp eit positivt samarbeid med Apeltun skole. Elevane blei engasjerte både med flytting og utsetting av auren, samt sløying av fisken. I samband med bygginga av steinbrua ved «Arnebro» har Bergen Elveforum i skrivande stund (2019) planar om å etablere naturleg gyting i bekken frå Bjørnevatnet, og laga gyteplassar med gruslagde grøfter i myra nedanfor brua. Det blir spennande å sjå korleis det vil gå.

Dugnads-gjengen har sett opp i alt 9 gapahukar og buer i perioden 2001-19, desse er:

Vallebu, Huldrebu, Trollbu 1, Tomlebu, Regnbua, Kakebu, Trollbu 2, Revehiet, Koia i Halvkvila. Altså eit imponerende stykke dugnadsarbeid.

Elevane blei engasjerte både med flytting og utsetting av auren, samt sløying av fisken.



Gapahuken "Regnbua" på Litlafjellet på Nøttveit ligg sentralt og blir nytta ved fleire høve. Den er forankra i fire tre og med veggstøtte. Området er seinare blitt supplert med diverse klatretau, rutsjebane og ein mini-zipline for barn. Opp til Litlafjell har Bergen kommune bygd ein bilveg opp til eit høgdebasseng som skal skaffa drikkevatt til det nye byggefeltet på vestre Nøttveit og Smørås. Tomlebu ligg like ved parkeringsplassen på den opne kulturmarka ved Lyshaugen. Den eignar seg godt til turistinformasjon. Kakebu ligg som namnet tyder på, like ved kanonstillingen på Valle, nedanfor Vallebu og Vallestolen.

Det må og nemnast at venneforeningen har hengt opp over 200 fuglekassar rundt om på fjellet, noko som naturleg nok har ført til eit rikare fugleliv med stort artsmangfald. Smøråsfjellets Venner har eit nært samarbeid med Bergen Skog- og Træplantingsselskap og den tilsvarande dugnadsgjengen der med Børre Liland i spissen, også kalla «Fløiengjengen». Fløiengjengen har også vore til god hjelp med å leggja til rettes for bynært skogbruk på Smøråsfjellet. Venneforeningen fekk

hjelp frå Skogselskapet til å finansiera kjøp av ein terrenggåande UTV og seinare ein ATV i 2017.

Forvaltningsplan

Den 11. juni 2008 var ein milepel for arbeidet med å tilretteleggja Smøråsfjellet for fritidsbruk. Då vedtok nemleg Bergen kommune ein forvaltningsplan for Smøråsfjellet, i tråd med tidlegare forvaltningsplanar for dei sentrale byfjell og Byfjellene Vest. Før denne planen blei endeleg vedteken var det intens tautrekking mellom utbyggingsinteresser som ville byggja ut deler av Lyshaugen og blokkera den gamle kyrkje- og pilgrimsvegen frå Smørås til Nøttveit.

Heldigvis sette Bergen kommune ein endeleg bom for dette prosjektet, til glede for alle kultur- og friluftinteresserte i Fana. Dette vil gjera det mogeleg å leggja til rettes for fritidsbruk også for fjellområdet rundt Litlafjell og Vardane, med høgdedrag opp mot 260 meter over havet. Vidare for nordre Smørås med «Hurlumheien» og Torneberget, der avstanden er kort ned til Lilletveit, Kirkebirkeland og Nedre Smørås. Det er i dag heile 7

tilkomstar til Smøråsfjellet, og Bergen kommune har lova informasjonstavler ved alle desse inngangsportane. Interessa for Smøråsfjellet har auka stadig, og etter at forvaltningsplanen blei vedteken, er fjellet sikra for ettertida – bortsett frå Smøråslia der det enno kan koma omkamp.

Oddvar Skre er æresmedlem i Naturvernforbundet i Hordaland. Dette er eit samandrag av ein artikkel skrivne for Fanajul.

Kjelder

*Fana bygdebok bind 4 (1980)
Johan Krohn-Hansen: Smøråsfjellets
Venner 20 år 1999-2019 (2019)*

En uke for mer



TEKST

SILJE ØSTERBØ

Selv om vi kaster mer enn før, er trenden er i ferd med å snu. Stadig flere er opptatt av miljøet og klimaet, og er villige til å kutte eget forbruk. Det ble synlig når Naturvernforbundet Hordaland var med å arrangere Bergens aller første gjenbruksuke siste uken i november!

Svirlende mengder avfall

I løpet av de siste tiårene har avfallsmengden eksplodert. Siden 1995 har avfallsmengden vi produserer økt med mer enn 60 %. I 2018 kastet hver innbygger gjennomsnittlig 421 kg boss. Likevel er det positive tegn i tiden. De siste årene har endelig avfallsmengden begynt å gå ned.

Mer engasjement og kunnskap

En uke med gjenbruksfokus reduserer ikke avfallsmengden, men den kan bidra til å gjøre gjenbruk mer synlig og inspirerende. Den siste uken i november arrangerte derfor Naturvernforbundet Hordaland Gjenbruksuken 2019 sammen med BIR og Bergen kommune, og mange

andre organisasjoner og aktører. Det ble en uke med masse aktivitet knyttet til temaene sirkulær økonomi, plast og emballasje, innvoasjon og design, mat, klær og reparasjon.

Bytte, dele, reparere – gjenbruk i praksis

Under gjenbruksuken ble det arrangert hele 22 arrangementer om forskjellige former for gjenbruk av mange aktører. Det var sirkulærkonferanse, sy- og matreddingskurs, byttekvelder, foredrag, verksteder og ikke minst Gjenbruksdagen lørdag 30. november, der vi samlet alle under ett tak på Torgalmenningen. I tillegg ga mange kafeer gjenbrukskopp-kafferabatt, kantiner serverte restemat

og butikker viste frem emballasjefrie produkter.

I førjulstiden møter vi oss selv i døren

Fredagen i Gjenbruksuken hadde klær som hovedtema. Da var det reparasjons- og redesignverksteder og byttefester for bytting av klær og sportsutstyr.

–Det var ikke tilfeldig at disse arrangementene skjedde samme dag som handlefesten "Black Friday", sier Synnøve Kvamme, fylkessekretær i Naturvernforbundet Hordaland.

–I førjulstiden møter vi oss selv i døren. Vi vet at de fleste ikke ønsker at materielle ting skal dominere julen, likevel er vi i Norge på verdenstoppen når det gjelder både tid og penger som brukes på julehandel. Vi tror tiden er overmoden for en gjenbruksuke i førjulstiden, og tror mange vil sette pris på dette initiativet, sier Kvamme. Derfor kunne man også få tips til en mer miljøvennlig juletid, og binde

GJENBRUK



julekrans av svartelistede treslag på Naturvernforbundet Hordalands stand på Gjenbruksdagen.

Mange ønsker endring

Bergensere flest ønsker å kutte i forbruket. I Bergen kommunes klimaundersøkelse oppgir et stort flertall at de vil redusere både matsvinn, plastforbruk, forbruket generelt - og at de ønsker å reparere fremfor å kjøpe nytt. Med Gjenbruksuken vil arrangørene vise fram hvordan dette kan gjøres i praksis.

–Bergen kommune ønsker å vise fram mangfoldet vi har å by på innen gjenbruk i kommunen vår. Vi skal gi inspirasjon til en mer miljø- og klimavennlig hverdag både for næringsliv og enkeltpersoner, sier miljøsjef Håvard Bjordal i Bergen kommune.

Reparasjonsgavekortet

Nå kan du gi en reparasjon i gave fremfor å kjøpe nye ting!

Alle eier vi noe fint som har blitt ødelagt, og som burde vært reparert. Det kan være et par sko, en jakke eller en mobiltelefon som vi verken tar oss tid eller råd til å reparere eller vedlikeholde. Med Reparasjonsgavekortet kan du nettopp det. Reparasjonsgavekortet kan brukes til forskjellige typer reparasjoner, hos mange av Bergens reparatører. Gavekortet er utviklet av oss i Naturvernforbundet Hordaland. Vårt ønske er at flere reparerer mer og kaster mindre, og at det blir lettere å leve av å være reparatør.

På www.reparasjonsgavekortet.no finner du mer informasjon.



Naturvernforbundet Hordaland fekk Finsefondet sitt miljøstipend for å jobba med vindkraft

Finsefondet er ei uavhengig stifting med mål om å stimulera arbeidet for vern av norsk fjellnatur, gjennom utdeling av årlege stipend. I år fekk Naturvernforbundet Hordaland stipend på 250 000 kr til prosjektet "Storskala vindkraftutbygging på land: Synleggjering av konsekvensar for fjell- og kystnatur".

Målet med prosjektet er å spreia kunnskap om konsekvensane storskala vindkraft på Vestlandet har for dyre- og fugleliv, artsmangfald, friluftsliv, landskap og natur, samt jobba for å verna verdifulle naturområde på Vestlandet mot storskala



vindkraftutbygging. Dette vil me mellom anna gjera gjennom føredrag, filmar og møter. I samarbeid med Besteforeldrenes Klimaaksjon i Bergen og omegn vil me på nyåret også arrangera eit energiseminar.

28. september tok Knut Espelid i fylkesstyret og fylkessekretær Synnøve Kvamme imot prisen på Finse 1222 i samband med hotellet si årlege sesongavslutning. Utdrag frå takketalen: "Me står ovanfor to enorme

Synnøve Kvamme og Knut Espelid saman med Øystein Dahle i Finsefondet sitt styre.

miljøproblem: global oppvarming og øydelegginga av naturen. For å unngå dei farlegaste klimaendringane treng me mykje meir fornybar energi, og me treng det raskt - men me kan ikkje skaffa denne energien gjennom å øydelegga naturen. I mai kom FNs naturpanel med rapporten som slo fast at tapet av villmarkene og dyra si verd er eit like alvorleg miljøproblem som global oppvarming. I Noreg står bit-for-bit-øydelegginga av naturen for 90% av årsakene til at kvar femte art er i fare for å døyt ut. Likevel er det nettopp i naturområde med få eller ingen menneskelege inngrep at vindkraftutbygginga skjer i Noreg. For å løysa klima- og naturkrisa må sjå samanhengen i problema og løysingane, og ikkje tru at me kan redde klimaet ved å øydelegga naturen."

Følg med på www.naturvernforbundet.no/hordaland for lansering av filmar og energiseminar.



Sirkeløkonomi

Utfordringa rundt klima og miljø handlar om korleis vi nyttar naturressursane. Sirkeløkonomi er å ta vare på ressursane ved å halde dei i krinslaupet. Vi sparar energi, og vi sparar naturen.

Du er viktig!

For å lykkast, kan du bidra med:

- å hindre at avfall oppstår
- å bruke om att
- å sortere til gjenvinning

Vil du vite meir, eller har du spørsmål, sjå ihm.no eller ring IHM på tlf. 56 52 99 00.



IHM På naturen si side

Indre Hordaland Miljøverk

skyss.no



Reis miljøvennleg!

Reis kollektivt og bidra til eit bedre miljø. Last ned appen «Skyss reise» eller gå inn på **skyss.no** for å planlegge reisa.

Spar miljøet – reis kollektivt! God tur!

skyss



Først ute med egen tiltaksplan mot plast og marin forsypling:



I uke 3 2018 ble det samlet opp 4 kg flytende plast i "Slurpen" - en PortBin som er utplassert ved Torget i Vågen, Bergen.

Bergen skal være en aktiv pådriver for strandrydding, et hav uten plast, mikroplast og miljøgifter.

Takk til alle som rydder opp i naturen!



BERGEN
KOMMUNE

Hva gjør du hvis du møter en vill oter?

1. Spill død
2. Ta en selfie
3. Tell den

For ordens skyld: Oter er ikke farlige – verken i det fri eller på Akvariet. Derimot vet vi ikke helt hvor mange det er av dem eller om bestanden øker eller minker. Derfor er det supert hvis du hjelper til med å telle dem! Ser du en oter i det fri (eller er uheldig å få en i fiskeredskap) kan du rapportere det på artsobservasjoner.no.

Mens du venter på å treffe på en ute i naturen, kan du møte våre to lekne oterkrabater så ofte du vil på Akvariet i Bergen.



AKVARIET
I BERGEN

akvariet.no

ÅPNINGSTIDER: 1. sep - 30. april: Alle dager **10-18** (Stengt på Julaften, 1. juledag, Nyttårsaften)

B-BLAD

retur: Naturvernforbundet Hordaland
co/ Medlemsregisteret
Naturvernforbundet
Mariboesgt. 8, 0183 OSLO

ETTERSENDES IKKE VED VARIG ADRESSEENDRING, MEN SENDES TILBAKE TIL AVSENDER MED OPPLYSNINGER OM DEN NYE ADRESSEN

Naturvernkalenderen 2019-2020

Oversikt over noen natur- og miljørelaterte arrangement framover.
Besøk www.naturvernforbundet.no/hordaland for mer informasjon.

DESEMBER 2019

**Julefest for medlem av
Naturvernforbundet!** 13. DESEMBER
19:30 KULTURHUSET, DANCKERT
KROHN, KONG OSCARS GATE 54, BERGEN
Påmelding: <http://bit.ly/julefestnvh>

FEBRUAR 2020

**Dagsseminar: Energi for fremtiden - hva
kan berge oss nå?** 15. FEBRUAR
Om klima, naturmangfold og de ulike
energiformene. Valgene vi må ta.
Med Vigdis Vandvik, Carlo Aall m.fl.
Arrangert av Naturvernforbundet
Hordaland og Besteforeldrenes Klima-
aksjon Bergen og omegn.
TIDSPUNKT, STED OG PÅMELDING
ANNONSERES PÅ NETTSIDENE VÅRE.

VÅREN 2020

Det blir Naturlig onsdag 5. februar og
4. mars. Følg med på nettsidene våre og
nyhetsbrev for flere aktiviteter.

Tips til saker sendes til:
naturvest@naturvernforbundet.no

Årsmøte i Naturvernforbundet Hordaland

14. MARS
Mer informasjon kommer på
nettsidene.

Følg med!

Nyhetsbrev:
<http://eepurl.com/72RMf>

Søk etter *Naturvernforbundet
Hordaland* på

- Facebook
- YouTube
- Instagram



Bli frivillig!

Les om hvordan du kan engasjere
deg: bit.ly/aktiv-1914

Faggrupper:

- Klima og transportgruppen
- Naturmangfoldgruppen
- Arbeidsgruppen mot ferjeløs E39

Lokallagene jobber med natur,
miljø og klimasaker i sine nærmiljø.
I Hordaland har vi lokallag på
Askøy, i Bergen, Kvam, Kvinnherad,
Nordhordland, Stord og på Voss.

Du kan også bidra med din
kompetanse i NaturVest eller i
holdningsskapende arbeid.

Andre aktive grupper:

- Miljøagentene
- Natur og ungdom
- Naturvernstudentene